

Economische ontwikkelingen

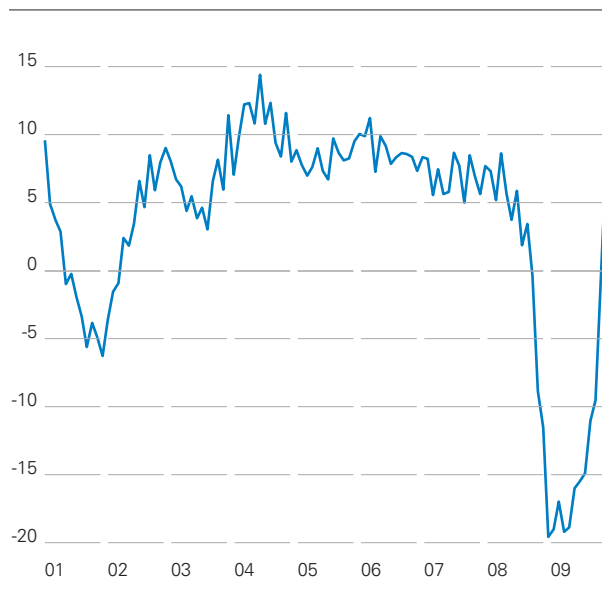
Het herstel van de wereldeconomie verloopt divergerend. De opkomende economieën groeien na slechts een lichte inzinking alweer in een hoog tempo. Binnen de ontwikkelde landen is het groeiberstel in de vs nog het meest overtuigend, terwijl in het eurogebied de groei aan het eind van 2009 zelfs wat terugviel. Net als in het gehele eurogebied komen in Nederland de bestedingen van consumenten en bedrijven nog niet echt op gang. Vorig jaar gingen veel bedrijven failliet en hebben zelfstandigen hun activiteiten flink moeten verminderen. Daarbij is de werkloosheid naar omstandigheden nog laag. Wereldwijd zijn de overheden de economie te hulp geschoten, wat tot grote begrotingsstekorten heeft geleid. De gevolgen hiervan voor de lange termijn beginnen nu aandacht te vergen.

Internationaal herstel nog niet overal overtuigend

Het herstel van de wereldeconomie vertoont een divergerend beeld. Voor alle ontwikkelde economieën geldt echter dat het herstel moet komen vanuit een diepe recessie. Na de snelle neergang die eind 2008 inzette, blijkt dat de wereldwijde productie over heel 2009 met 0,8% is afgenomen. Uit de groeicijfers van het derde en het laatste kwartaal van 2009 blijkt dat de meeste economieën in de tweede helft van het jaar de weg naar herstel hebben gevonden. Gemiddeld genomen is het groeier-

Grafiek 1 Wereldhandel (groei)

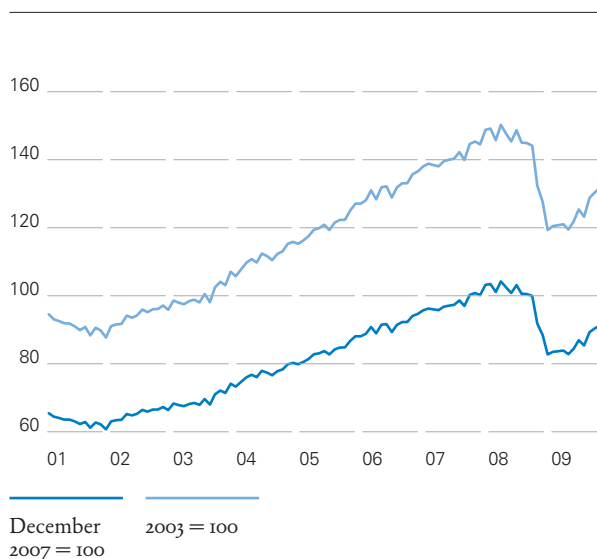
Procentuele mutaties ten opzichte van vorige overeenkomstige periode

Bron: CPB.

DNB / Kwartaalbericht maart 2010

Grafiek 2 Wereldhandel (niveau)

Bron: CPB.

stel het verst gevorderd in de opkomende economieën en de ontwikkelingslanden. China's economie groeide alleen in de eerste helft van 2009 wat langzamer; uiteindelijk werd de groei over het hele jaar toch nog 8,7%. De ontwikkelde landen hebben zich hier inmiddels – meer of minder overtuigend – bij aangesloten. Zo liet het vierde kwartaal voor de vs een gunstig groeicijfer zien van 1,4% kwartaal-op-kwartaal (k-o-k). Japan herstelde eveneens (1,1% k-o-k), terwijl het Eurogebied (0,1%) en het Verenigd Koninkrijk (0,3%) enigszins achterbleven.

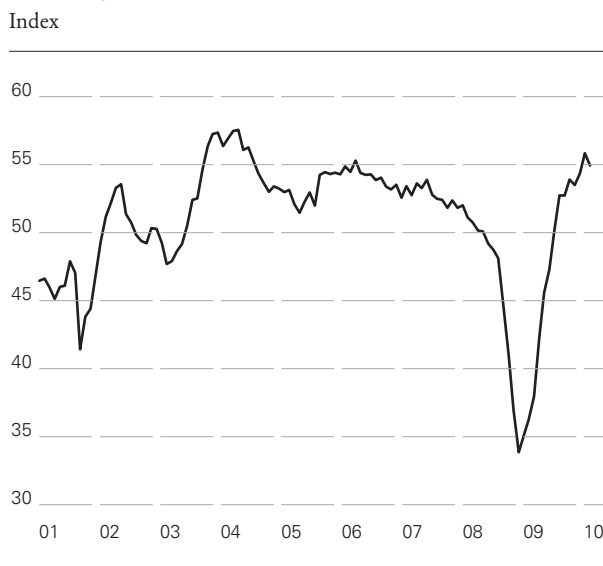
Een duidelijk zichtbaar signaal van de internationale economische opleving is het groeierstel van de wereldhandel (Grafiek 1). Na een dramatische krimp, die eind 2008 inzette en in 2009 aanhield, volgde vanaf het derde kwartaal een toch nog onverwacht sterk herstel. Dit herstel is vooral gedreven door de aanmerkelijk toegenomen vraag vanuit Azië (met name China). Incidentele factoren speelden een rol, zoals de stimuleringsmaatregelen, waardoor bijvoorbeeld de autoverkoop sterk zijn toegenomen. Daarnaast heeft de voorraadcyclus een gunstig effect, vooruitlopend op het herstel van de industrie. Het groeierstel van de wereldhandel moet wel worden gezien in het licht van de diepe val die de wereldhandel vorig jaar heeft gemaakt. Zoals Grafiek 2 laat zien ligt het niveau van de wereldhandel nog ver onder het niveau van medio 2008.

Een ander signaal dat duidt op een wereldwijd economisch herstel van de conjunctuur is de opleving van het producentenvertrouwen (Grafiek 3). De vertrouwensindex van inkoopmanagers in de industrie bevindt zich al enkele maanden boven de 50, een niveau dat op economische groei wijst. De gemiddelde index voor de wereld eindigde in januari op 60,2. Ter vergelijking: in december was dit nog 57,5. Dit is de grootste maandstijging sinds april 2004. Vergeleken met de industrie doet de vertrouwensindex voor de dienstensector het minder gunstig. Deze index daalde in januari met 0,6 punt en eindigde op een niveau van 51,2. Dit duidt op groei in een wat gematigder tempo. De slechte weersomstandigheden in de winter op het noordelijk halfrond speelden hier een belangrijke rol.

Het herstel dat nu zichtbaar is, is grotendeels te danken aan de wereldwijde beleidsinspanningen, zowel monetair als budgettair. De basis hiervan vormde de breed ingezette steun voor de financiële sector, aangevuld met budgettaire stimuleringsprogramma's en sterk verruimde monetaire verhoudingen. In de loop van 2009 zijn de omstandigheden in de financiële sector verbeterd. Aandelenmarkten zijn opgeleefd en minder volatiel dan voorheen, de interbancaire financiële verhoudingen zijn verbeterd, en er is een snelle toename van de uitgifte van bedrijfsobligaties. Niettemin is het herstel in de financiële sector nog fragiel.

Het crisisbeleid heeft echter een keerzijde die in de eerste maanden van 2010 duidelijk zichtbaar werd op de financiële markten, met name op de markt voor overheidsleningen. Veel overheden hebben hun tekort-

Grafiek 3 Producentenvertrouwen

Toelichting: PMI, wereldgemiddelde.
Bron: Thomson Financial.

ten zeer snel zien oplopen (Grafiek 4). Tegenvallende belastinginkomsten zijn hiervan een belangrijke oorzaak, naast extra uitgaven voor uitkeringen en subsidies. Voor een deel waren deze oplopende tekorten onvermijdelijk, omdat het alternatief een diepe depressie zou hebben betekend. Naarmate de tekorten groter zijn en langer voortduren komen de gevolgen voor de overheidsschulden duidelijker in beeld. De financiering van de schuld en de houdbaarheid op langere termijn worden voor een aantal landen steeds meer in twijfel getrokken. Ook voor landen waar dat nog niet het geval is, staat vast dat in de nabije toekomst een aanpassing van de overheidsfinanciën nodig is. Een geloofwaardig beleid in die richting betekent echter dat aan de stimulering vanuit de overheidsbestedingen een einde komt. Essentieel voor de kracht van het verdere herstel van de internationale economie is daarom de mate waarin de binnenlandse bestedingen 'op eigen kracht' kunnen groeien. Stimuleringspakketten raken niet alleen uitgewerkt, maar de ruimte voor aanvullende overheidsuitgaven ontbreekt in de meeste landen. Daarbij komt dat de afhankelijkheid van exporten naar Azië steunt op het expansieve economische beleid in China, waar eveneens vroeg of laat een einde aan komt.

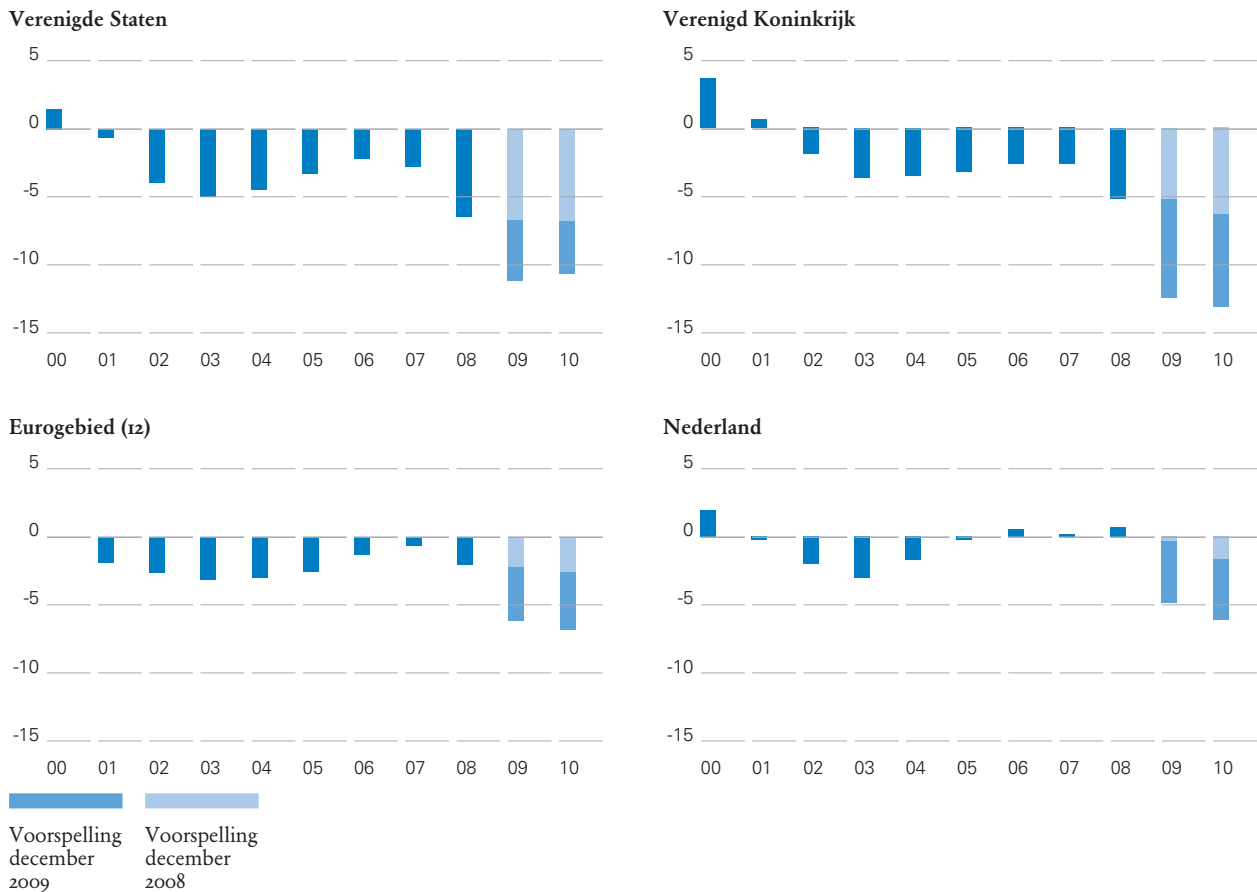
Verenigde Staten uit diepe recessie

De Amerikaanse economie groeide in het vierde kwartaal onverwacht sterk met 1,4% k-o-k (5,9% op jaarbasis). Na een groei van 2,2% in het derde kwartaal betekent dit het einde van een diepe en langdurige recessie. Hoewel veel analisten het keerpunt van de cyclus nu dateren in de tweede helft van 2009, geldt dit voor de vs pas formeel na vaststelling door het onderzoeksbureau NBER. In geheel 2009 kromp de economie met 2,4%.

Het herstel in het vierde kwartaal steunde voornamelijk op de voorraadvorming. In het derde kwartaal hadden bedrijven hun voorraden nog met een waarde van USD 140 miljard verminderd. In het laatste kwartaal nam deze voorraadafbouw af naar USD 33 miljard, wat een bbp-groeibijdrage betekent van 3,4 procentpunt op jaarbasis. Hoewel dit op zichzelf een gunstige ontwikkeling is – de voorraadcyclus is een belangrijke component van de conjunctuurcyclus – zou het herstel overtuigender zijn als de consumptie en de investeringen er een belangrijkere bijdrage aan leverden. Vergeleken met het derde kwartaal nam de groeibijdrage van de consumptie echter af en is de groeibijdrage van de particuliere investeringen nog steeds minimaal.

Grafiek 4 Overheidstekort

Procenten bbp

Bron: OESO, Economic Outlook, december 2008 en december 2009. Nederland DNB.

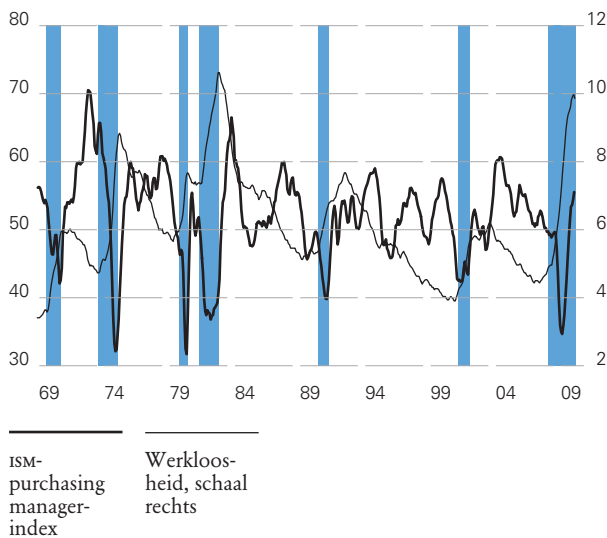
Amerikaanse huishoudens zijn dan ook zwaar getroffen door de recessie. In de eerste plaats door de werkloosheid. Het werkloosheidspercentage stijgt weliswaar niet meer, maar lag in januari op 9,7%, het hoogst sinds 1983 (Grafiek 5). Ook krimpt het aantal banen nog steeds, zij het inmiddels in een langzamer tempo dan voorheen. Ondanks de hogere werkloosheid groeide het reëel beschikbare inkomen in de tweede helft van 2009 nog met bijna 2%. De consumptiegroei staat vooral onder druk door de hogere besparingen. In december liep de spaarquote op naar 4,8% van het inkomen, vergeleken met een dieptepunt beneden 1% in 2008. Amerikaanse huishoudens voeren hun besparingen op omdat hun bezittingen in waarde achteruit zijn gegaan. Dit komt vooral door de lagere waarde van het woningbezit na drie jaar van forse prijsdalingen. Inmiddels zijn de woningprijsdalingen wat minder diep, onder andere door overheidsmaatregelen die de hypotheekrente laag houden en die gedwongen verkoop van huizen

en huisuitzettingen moeten voorkomen. Een risico is echter dat dit slechts uitstel betekent en dat veel van deze woningen uiteindelijk alsnog op de markt komen. Volgens schattingen hebben nu 7,7 miljoen huishoudens een betalingsachterstand, waarvan het grootste deel naar verwachting eindigt met een gedwongen verkoop. Ook bij de verkoop van nieuwe woningen zijn de signalen nog weinig hoopgevend. Hoewel het aantal bouwvergunningen in de loop van 2009 geleidelijk is toegenomen, lag het aantal verkopen in 2009 nog op een historisch dieptepunt.

Het stimuleringsbeleid van de Amerikaanse overheid heeft een belangrijk aandeel gehad in het tot staan brengen van de recessie. Na een eerste pakket van ruim USD 700 miljard, volgde in november een kleiner programma van 120 miljard. In de loop van 2010 wordt opnieuw een injectie van 100 miljard gegeven in de vorm van een banenplan. De consequenties hiervan voor de overheidsfinanciën zijn ingrijpend. Voor 2010

Grafiek 5 Producentenvertrouwen en werkloosheid Verenigde Staten

Index en procenten beroepsbevolking

Toelichting: Driemaandsvoortschrijdende gemiddelden. De gearceerde vlakken geven de recessieperiodes weer volgens National Bureau of Economic Research.
Bron: Thomson Financial.

wordt een overheidstekort verwacht van ruim USD 1500 miljard, gelijk aan 10,6% van het bbp. De ramingen voor de komende jaren laten zien dat de overheidstekorten nog lange tijd zullen voortduren. De verwachte tekorten zijn zo groot, dat de overheidsschuld bij ongewijzigd beleid voortdurend verder zal oplopen, van 53% van het bbp in 2009 naar 77% over tien jaar, zonder uitzicht op een afname. Dit zal onontkoombaar leiden tot beleidsaanpassingen die de overheidsfinanciën op een houdbaar pad moeten brengen.

Al sinds eind 2008 ligt de federal funds rate, het belangrijkste rentetarief van de Federal Reserve, op een uitzonderlijk laag niveau, tussen 0% en 0,25%. Gouverneur Bernanke heeft aangegeven dat daar voor een 'uitgestrekte periode' nog geen verandering in komt. De Amerikaanse centrale bank voert daarnaast een zogeheten onconventioneel monetair beleid. Dit betreft het opkopen van binnenlandse beleggingen van de banken, vooral bestaand uit staatsleningen en door de overheid gegarandeerde leningen van hypotheekbanken. Banken hebben hierdoor een enorme hoeveelheid reserves opgepot bij de centrale bank: ruim USD 1000 miljard. De Fed bereidt zich voor op het terugdraaien van het onconventionele beleid, beginnend met het terugbrengen van de ruime reserves die banken bij haar aanhouden. Een eerste stap naar het normalise-

ren van de uitzonderlijke liquiditeitsvoorziening werd in februari gezet met het verhogen van de discount rate, het tarief waartegen banken bij de Fed kunnen lenen voor hun tijdelijke liquiditeitsbehoefte.

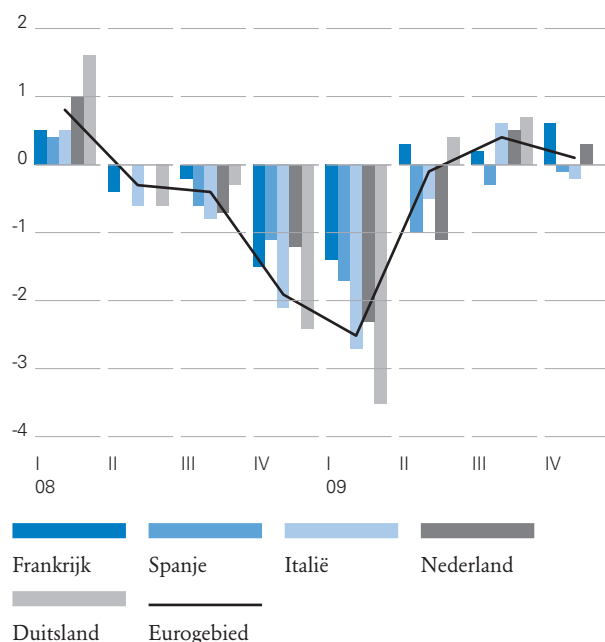
Mat herstel in het Eurogebied

De opleving van de Europese economie zet nog niet overtuigend door. Na een groei met 0,4% in het derde kwartaal van 2009, vielen de voorlopige groeicijfers over het vierde kwartaal minder gunstig uit. Kwartaal-op-kwartaal groeide de economie van het eurogebied in de laatste drie maanden van 2009 met 0,1% (Grafiek 6). Dit komt vooral door de tegenvallende ontwikkeling in Duitsland, waar de groei na 0,7% in het derde kwartaal weer terugviel naar 0% (k-o-k.). In Italië was na een gunstig derde kwartaal toch weer een krimp van 0,2% te zien. Enig tegenwicht bood Frankrijk, waar de groei aantrok naar 0,6%. Al met al heeft het herstel in Europa nog weinig glans in vergelijking met dat in de rest van de ontwikkelde economieën.

De groei wordt tot nu toe vooral gedragen door de export. In de tweede helft van 2009 profiteerden de Europese economieën van de aantrekkende wereldhandel. De export van Duitsland, de grootste exporteur van Europa, groeide in de laatste vier maanden van 2009

Grafiek 6 Reëel bbp eurogebied

Procentuele mutaties ten opzichte van direct voorafgaande periode

Bron: Eurostat.

gemiddeld met 2,4% ten opzichte van de voorafgaande maand. Daarmee is ruim 40% goedge maakt van de export die tijdens de recessie verloren ging. Vooral de export naar China nam toe, eind 2009 lag die 50% hoger dan een jaar geleden. Dat het herstel van de export van het eurogebied toch nog wat minder sterk is dan in de andere grote economieën is voor een deel te verklaren door de appreciatie van de euro in de periode van maart tot oktober 2009. Ook speelt de samenstelling van het Europese exportpakket een rol. De toegenomen vraag vanuit Azië is sterk gericht op primaire goederen en grondstoffen. De vraag naar investeringsgoederen is tot nu toe minder sterk toegenomen en daar is het eurogebied in gespecialiseerd.

In tegenstelling tot de ontwikkeling van de export, ziet het er naar uit dat bedrijven en huishoudens in het eurogebied nog steeds voorzichtig zijn met het opvoeren van hun bestedingen. Dit ondanks de krachtige stimulering vanuit het monetaire en het budgettaire beleid. De detailhandel stagneerde in december ten opzichte van november. Vergeleken met het laatste kwartaal van 2008 daalde het volume van de detailhandel in het laatste kwartaal van 2009 met 1,5%. De terughoudendheid van bedrijven blijkt bijvoorbeeld uit de ontwikkeling van de industriële productie, die in december maand-op-maand afnam met 1,7%. Over een heel jaar is vooral de productie van kapitaalgoederen sterk afgenomen: tussen december 2008 en december 2009 met 13,5%. Van duurzame consumptiegoederen, een andere component van de industriële productie, werd in een jaar 6,7% minder geproduceerd.

De werkloosheid in het eurogebied bereikte in januari 9,9% van de beroepsbevolking, het hoogste niveau sinds augustus 1998. Een jaar geleden was de werkloosheid nog 8,5%. Deze recessie kenmerkt zich door een snelle toename van het werkloosheidspercentage voor het eurogebied. In twee jaar bedraagt de toename bijna drie procentpunt. De verschillen binnen het eurogebied zijn echter groot. In Nederland is de werkloosheid juist langzaam opgelopen. Nederland heeft met 4,2% het laagste werkloosheidspercentage, gevolgd door Oostenrijk met 5,3%. De hoogste werkloosheid wordt gerapporteerd in Spanje, met 18,8%.

Bij de huidige omstandigheden wekt het geen verwondering dat de inflatie gematigd is. De raming van Eurostat voor februari is 0,9%. Daarmee ligt de inflatie licht onder het jaarcijfer (1,0%). Deze lage cijfers nemen niet weg dat de inflatie sinds juni vorig jaar is opgelopen met ruim anderhalf procentpunt. De door consumenten verwachte inflatie neemt voorzichtig toe, maar is nog stevig verankerd. Per saldo verwacht nog

maar een kleine meerderheid van de respondenten dat de prijzen het komende jaar zullen dalen, tegen bijna 20% in het midden van vorig jaar.

In het licht van de prijsontwikkelingen en -vooruitzichten in het eurogebied heeft de ECB haar rentetarieven begin februari opnieuw ongewijzigd gelaten. Sinds mei 2009 ligt het belangrijkste tarief op 1%. Na enkele maanden van krimp groeide de hoeveelheid geld in omloop (M_3) in januari licht, met 0,1% jaar-op-jaar (j-o-j). De hoeveelheid krediet aan de private sector groeit zeer gematigd (0,1%). Daarbinnen nemen de leningen aan bedrijven af (-2,7%), vooral doordat bedrijven hun kortlopende leningen per saldo aflossen. Daarnaast zoeken Europese bedrijven voor hun financiering meer toegang tot andere dan bancaire kanalen, waarvan de kosten in verhouding zijn gedaald. De ECB constateert dat banken kunnen voldoen aan de behoefte aan nieuwe kredieten, maar dat de herstructurering van hun balansen nog niet is voltooid (zie het artikel 'Securitisatie van leningen kan balansherstructurering en kredietverlening ondersteunen' in dit Kwartaalbericht). De ECB is begin 2010 gestart met een geleidelijke uitfasering van de buitengewone crisismaatregelen, door de frequentie en de looptijd van de langere termijn liquiditeitsoperaties te verminderen. Begin maart heeft de Raad van Bestuur besloten deze geleidelijke uitfasering voort te zetten. De Bank of England heeft al aangekondigd dat het onconventionele beleid – quantitative easing – niet meer wordt uitgebreid. Sinds maart 2009 heeft de centrale bank van het Verenigd Koninkrijk voor 200 miljard pond aan staatsleningen opgekocht.

Al eerder is onderkend dat er risico's zijn verbonden aan het krachtige en op zichzelf succesvolle budgettaire stimuleringsbeleid van de afgelopen jaren. In veel landen zijn de tekorten scherp opgelopen, met gevolgen voor de overheidsschuld en de rentelasten. Gemiddeld komt het overheidstekort in het eurogebied in 2009 op 6,3% van het bbp. Een aantal landen zit daar ruim boven, zoals Portugal (9,3%), Ierland (11,4%), Spanje (12,4%) en Griekenland (12,7%). Van deze laatste landen heeft Griekenland de grootste problemen. Het tekort in 2009 is veel hoger dan de laatste officiële raming van juni. Dit heeft geleid tot een verlies aan geloofwaardigheid bij beleggers, wat de positie van Griekse overheid op de kapitaalmarkt zwaar heeft beschadigd. Daarbij komt dat het land al sinds 1980 kampt met hoge tekorten, gemiddeld 7,7% van het bbp. Door de toegenomen problemen is de rente op staatsleningen sterk opgelopen, wat de begroting verder onder druk zet. Inmiddels heeft Griekenland de juiste doelen vastgesteld en hervormingsplannen geformuleerd. Van belang is nu om met

een geloofwaardig programma te komen om de gestelde doelen te halen. Niet alleen Griekenland zal echter met een overtuigend financieel herstelprogramma moeten komen, ook in andere landen zal de houdbaarheid van de overheidsfinanciën de komende tijd op de agenda moeten staan.

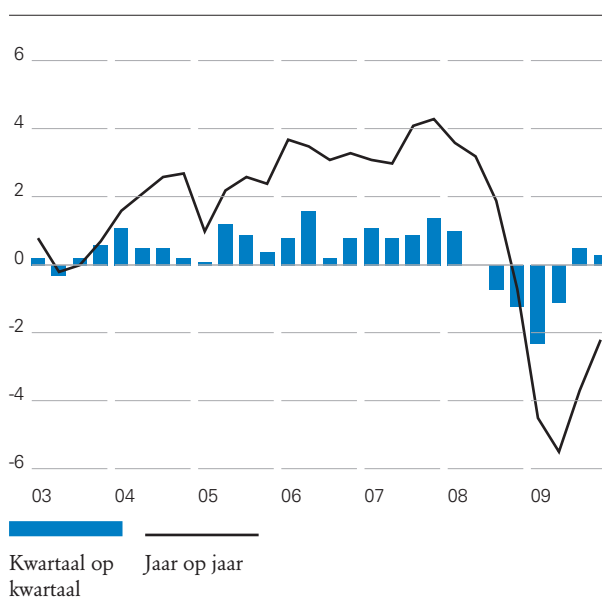
Nederlands groeiherstel overtuigt nog niet

De Nederlandse economie groeide in het laatste kwartaal van 2009 met 0,3% (k-o-k). In het voorafgaande kwartaal was de groei nog 0,5%. De krimp over geheel 2009 komt daarmee uit op -4,0% (Grafiek 7). Het herstel aan het eind van vorig jaar komt vooral door de aantrekkende export. Dat het groeiherstel nog niet overtuigt, komt doordat de particuliere consumptie en de investeringen van bedrijven in het laatste kwartaal nog steeds afnamen.

De particuliere consumptie nam in het laatste kwartaal af met 0,2%, wat in vergelijking met de eerste helft van het jaar een verbetering is. Huishoudens zijn echter nog steeds voorzichtig in het licht van de verslechterde arbeidsmarkt en huizenmarkt. Het consumentenvertrouwen is sinds het dieptepunt in maart vorig jaar geleidelijk verbeterd, maar ligt nog op een negatief niveau. De bruto investeringen daalden in iv-2009 met 3,2% (k-o-k). Ten opzichte van een jaar geleden was de afname ruim 14%.

Grafiek 7 Economische groei Nederland

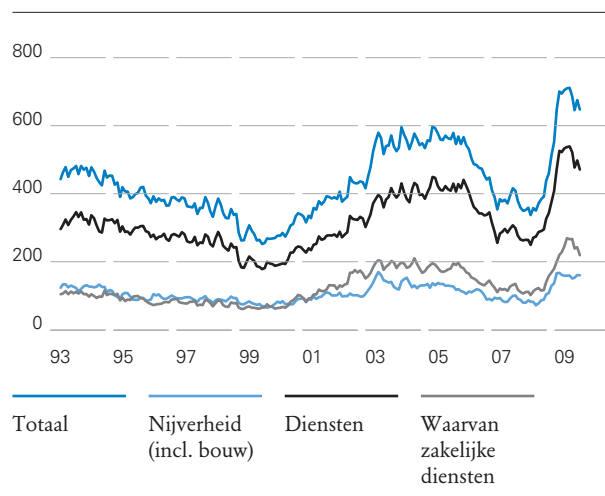
Procentuele mutaties

Bron: CBS.

Grafiek 8 Faillissementen

Aantal

Toelichting: Eenmanszaken en vennootschappen e.d.;
Driemaandsgemiddelden.
Bron: CBS.

Nederlandse bedrijven streven naar betere balansen en stellen nieuwe investeringen vooralsnog uit. Dit heeft ook gevolgen voor de kredietverlening. In de laatste twee maanden van 2009 was er een lichte krimp van de zakelijke kredieten. Deze krimp was voor een groot deel het gevolg van een seizoenseffect. Op jaarbasis is nog steeds sprake van kredietgroei, in december 3,1% j-o-j. Het uitstaande kredietvolume is over heel 2009 met ongeveer EUR 10 miljard toegenomen. Niettemin heeft de recessie veel bedrijven in financiële problemen gebracht. Aan het eind van het jaar bleek dat het totale aantal faillissementen met 10.500 hoger was dan ooit (Grafiek 8). Vooral in de eerste helft van 2009 gingen veel bedrijven failliet. Afgezet tegen het aantal bedrijven nam het aantal faillissementen toe van 4 per 1000 bedrijven naar ruim 7 per 1000 bedrijven.

Nederlandse arbeidsmarkt

Op basis van de cijfers tot en met het vierde kwartaal van 2009 blijft een werkelijke omslag op de arbeidsmarkt nog uit. Het aantal banen lag bijna 150.000 werknemers lager dan een jaar geleden (1,8%). Het aantal uitzenduren lag in december 23% lager dan een jaar geleden. Er zijn echter enkele positieve signalen. Het tempo waarin de arbeidsmarkt verslechtert neemt nu duidelijk af. De afname van het aantal banen van werknemers is vertraagd van 0,7% in II-2009, via 0,5% in III-2009 naar 0,2% in IV-2009. Daarbij daalt het aantal vacatures niet meer en ligt dat nu hoger dan op het dieptepunt van de vorige cyclus. Positief is verder dat het werkloosheids-

percentage nog steeds zeer laag is, niet alleen vergeleken met andere landen, maar ook vergeleken met eerdere voorspellingen. De werkloosheid was in januari 4,3%, wat slechts 1,5 procentpunt meer is dan in de zomer van 2008. Voor Nederland had de zeer lage werkloosheid aan het begin van de crisis een gunstig effect. Bedrijven hadden veel vacatures openstaan, die zij konden opheffen voordat er ontslagen hoefden te vallen.

Daarnaast is de Nederlandse arbeidsmarkt in veel opzichten flexibeler dan tijdens eerdere crisisperiodes. Zo is de groep zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) in tien jaar fors toegenomen, van ongeveer 400.000 personen naar ruim 600.000. In eerste instantie groeide het aantal zzp'ers zelfs door de crisis, wellicht in de verwachting dat de vraag naar hun diensten snel weer zou aantrekken. Pas in de loop van 2009 bleek dat ook de zzp'ers hard werden getroffen door de economische crisis. In het derde kwartaal was 5% van de zzp'ers uit het voorafgaande kwartaal niet meer actief, waarbij de meesten de arbeidsmarkt hadden verlaten. Hier komt nog bij dat veel zelfstandigen hun gewerkte uren noodgedwongen hebben verminderd of minder omzet per uur hebben behaald. Voor zover deze groep zich niet laat inschrijven als werkzoekende heeft dit tot gevolg dat de werkloosheidscijfers strikt genomen zijn vertekend, hoewel het onduidelijk is of dit een significant effect heeft. Wel is duidelijk dat het grote aantal zelfstandigen bijdraagt aan het aanpassingsvermogen van de Nederlandse arbeidsmarkt als geheel.

Langzaam herstel met nog veel tegenwind te verwachten

De omstandigheden voor een verder herstel van de Nederlandse economie zijn aanwezig. Hierbij moet tegelijk worden aangetekend dat het herstel in hoge mate afhankelijk is van de internationale opleving. Zoals aangegeven is die opleving met veel onzekerheden en risico's omgeven. Beleidsaanpassingen zijn langzamerhand onontkoombaar, waarbij een ongunstige timing tot versturende effecten kan leiden. In welke mate de werkloosheid verder oploopt is voor veel landen nog onzeker, met bijbehorende onzekerheden voor de bestedingen van huishoudens. Tot slot zijn er nog uiteenlopende onzekerheden vanuit diverse markten, zoals voor woningen, aandelen en staatsleningen. Deze onzekerheden vertalen zich naar een relatief langzaam herstel van de groeicijfers. De Europese Commissie houdt het in de laatste raming voor 2010 op 0,7% voor het eurogebied en 0,9% voor Nederland.